

*Yhteistalouden purkaminen
avoliiton päättyessä*

Yhteenveto kansalaispalautteesta

*Yhteistalouden purkaminen
avoliiton päättyessä*

Yhteenveto kansalaispalautteesta

ISSN 1458-7149

ISBN 978-952-466-875-0 (nid.)

ISBN 978-952-466-876-7 (PDF)

Oikeusministeriö

Helsinki 2009

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
18.5.2009

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Yhteenveto kansalaispalautteesta	
Sanna Värttiö Pauliina Ahlas Salla Lötjönen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 13.06.2008	
Julkaisun nimi Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä Yhteenveto kansalaispalautteesta			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Avoliittotyöryhmän mietinnöstä 2008:10 <i>Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä</i> annetut lausunnot julkaistiin lausuntotiivistelmänä oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä –sarjassa nro 2009:6.</p> <p>Virallistahojen lisäksi myös yksityishenkilöille ja lausuntokierroksen ulkopuolisille järjestöille annettiin mahdollisuus antaa palautetta verkon välityksellä. Kansalaispalautteen antamiselle oli kaksi vaihtoehtoa: osallistuminen avoimeen keskusteluun oikeusministeriön sähköisellä Ota kantaa -foorumilla (www.otakantaa.fi) tai vastaamalla sähköiseen lausuntopyyntöön. Molemmat kuulemismahdollisuudet olivat avoinna 14.1. - 1.3.2009 välisenä aikana.</p> <p>Ota kantaa -keskustelua ohjattiin neljällä esikysymyksellä, jotka käsittelivät avoliiton määritelmää, yhteisen kodin ja asuntoirtoimiston käyttöoikeutta, yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvitysmahdollisuutta ja suojan antamista avoieskelle avopuolison kuoleman jälkeen. Keskusteluun saapui yhteensä 176 viestiä.</p> <p>Sähköiseen lausuntopyyntöön saatiin yhteensä 95 vastausta. Sähköisen lausunnon antaminen poikkesi avoimesta keskustelusta muun muassa siten, että vastaajille esitetyt kysymykset olivat yksilöidympiä ja lausuntolomakkeesta oli linkkejä yksityiskohtaisempaan lisätietoon. Lausunnonantajien ei ollut myöskään mahdollista nähdä aiempien lausunnonantajien vastauksia.</p> <p>Lausunnonantajat ja keskustelijat pitivät myönteisimpinä omaisuuden erottelua ja pesänjakajan määräämistä koskevia säännöksiä sekä avopuolisoiden suojaa kuoleman varalta. Pääasiallinen kansalaispalautteen kritiikki koski hankkeen tarpeellisuutta ylipäänsä, tahdonvaltaisuuden puutteellisuutta, avoliiton määritelmän epäselvyyttä käytännössä ja omaisuuden suojan rapauttamista. Huoli omaisuuden suojan säilymisestä kohdistui etenkin ehdotukseen avopuolisoiden yhteisenä kotina käytetyn asunnon ja irtaimiston käyttöoikeuden myöntämiseen sitä enemmän tarvitsevalle avopuolisolle ja hyvitysmahdollisuuteen yhteiseen talouteen annetusta panoksesta. Ehdotetun lainsäädännön katsottiin myös lisäävän avopuolisoiden välisiä riitoja avoliiton päättyessä.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) avoliitto, omaisuus, yhteisomistus, perintöoikeus, perintövero, pesänselvittäjä, yhteiselämän lopettaminen			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 5/41/2005, OM038:00/2008			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:10		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-875-0 (nid.) 978-952-466-876-7 (PDF)
Kokonaissivumäärä 34	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
18.5.2009

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Sammanfattning av responsen från allmänheten	
Sanna Värttiö Pauliina Ahlas Salla Lötjönen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 13.6.2008	
Publikation (även den finska titeln) Upplösning av gemensamt hushåll när ett samboförhållande upphör (Yhteistalouden purkaminen avoliiton päätyessä) - Sammanfattning av responsen från allmänheten			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>Utlåtandena om arbetsgruppsbetänkandet 2008:10 <i>Upplösning av gemensamt hushåll när ett samboförhållande upphör</i> publicerades i form av ett remissammandrag i justitieministeriets publikationsserie Utlåtanden och utredningar, nr 2009:6.</p> <p>Privatpersoner och organisationer som inte fanns med bland remissinstanserna gavs möjlighet att yttra sig om förslaget via webben. Allmänheten kunde kommentera förslagen på två olika sätt, antingen genom att delta i diskussionen på justitieministeriets elektroniska diskussionsforum Dinåsi.fi eller genom att fylla i den elektroniska utlåtandebblanketten. Bägge möjligheterna fanns tillgängliga under tiden 14.1–1.3.2009.</p> <p>Till diskussionen på Dinåsi.fi kom man via fyra frågor som gällde definitionen av ett samboförhållande, nyttjanderätten till det gemensamma hemmet och bohaget, möjligheten till gottgörelse för insatser i det gemensamma hushållet och skyddet för den efterlevande efter den andra sambons död. I diskussionen på Dinåsi.fi publicerades sammanlagt 176 inlägg.</p> <p>Sammanlagt 95 elektroniska utlåtandebblanketter lämnades in. Detta alternativ avvek från den öppna diskussionen bl.a. genom att frågorna var mer detaljerade. Det fanns också fler länkar till mer detaljerad tilläggsinformation. Dessutom kunde deltagarna inte se vad tidigare svaranden hade skrivit.</p> <p>Deltagarna på bägge forum ansåg att det mest positiva i förslaget gällde bestämmelserna om avskiljandet av egendom och förordnandet av skiftesman samt skyddet för den efterlevande. Kritiken gällde vanligen frågan om projektets nödvändighet över huvud taget, den bristande dispositiviteten, oklarheterna i praktiken i definitionen av ett samboförhållande och projektets upplösande effekt på egendomsskyddet. Oron för egendomsskyddet gällde särskilt förslaget enligt vilket den mer behövande sambon bör få nyttjanderätten till den gemensamma bostaden och till bohaget i det gemensamma hemmet och förslaget om möjlighet till gottgörelse för insatser i det gemensamma hushållet. Man ansåg också att den föreslagna lagstiftningen ökar stridigheterna mellan sambor efter det att samboförhållandet har upplösts.</p>			
Nyckelord samboförhållande, egendom, samägd egendom, arvsrätt, arvsskatt, boutredningsman, avslutande av samliv			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 5/41/2005, JM038:00/2008			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2009:10		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-875-0 (häft) 978-952-466-876-7 (PDF)
Sidoantal 34	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	9
1.1 Lausuntokierroksen toteutus.....	9
1.2 Taustatietoja lausunnonantajista	10
2 TIIVISTELMÄ	11
3 VASTAUKSET KYSYMYKSIIN.....	13
3.1 Avoliittoja koskevan lainsäädännön tarpeellisuus	13
3.1.1 Yleistä.....	13
3.1.2 Avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä kannattaneiden perustelut.....	14
3.1.3 Avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä vastustaneiden perustelut.....	15
3.2 Avoliiton määritelmä	16
3.2.1 Yleistä.....	16
3.2.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	16
3.3 Yhteisomistusolettama	18
3.3.1 Vastaukset yleisesti.....	18
3.3.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	18
3.4 Yhdessä omistetun yhteisen kodin ja asuinirtaimiston käyttöoikeuden myöntäminen määräajaksi enemmän tarvitsevalle avopuolisolle	19
3.4.1 Yleistä.....	19
3.4.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	20
3.5 Yksin omistetun yhteisen kodin ja asuntoirtaimiston käyttöoikeuden tiukemmat myöntämisedellytykset.....	20
3.5.1 Yleistä.....	20
3.5.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	21
3.6 Yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvittämismahdollisuus.....	22
3.6.1 Yleistä.....	22
3.6.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	22
3.7 Avolesken suojaaminen avopuolison kuoleman jälkeen.....	23
3.7.1 Yleistä.....	23
3.7.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut.....	24
LIITE 1	26
LIITE 2	27

1 JOHDANTO

1.1 Lausuntokierroksen toteutus

Oikeusministeriön asettama avoliittotyöryhmä julkaisi 14.1.2009 mietinnön (OM:n työryhmämietintöjä 2008:10), jossa ehdotettiin säädettäväksi laki yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä sekä muutettavaksi eräitä siihen liittyviä lakeja. Mietintö lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle. Virallislauseunoista on koottu erillinen lausuntotivistelmä, joka julkaistiin oikeusministeriön Lausuntoja ja selvityksiä -sarjassa nro 2009:6.

Virallistahojen lisäksi myös yksityishenkilöille ja varsinaisen lausuntokierroksen ulkopuolisille järjestöille annettiin mahdollisuus antaa lausuntonsa verkon välityksellä. Näin aiempaa laajempi joukko ehdotetun uudistuksen vaikutusten piirissä olevista saattoi osallistua kuulemiseen. Kansalaispalautteen antamiselle oli kaksi vaihtoehtoa: osallistuminen avoimeen keskusteluun oikeusministeriön sähköisellä Ota kantaa -foorumilla (www.otakantaa.fi) tai vastaamalla sähköiseen lausuntopyyntöön, johon oli linkki samalta sivustolta. Palautemahdollisuudesta tiedotettiin työryhmämietinnön luovuttamisen yhteydessä järjestetyssä tiedotustilaisuudessa ja oikeusministeriön verkkosivuilla. Molemmat kuulemismahdollisuudet olivat avoinna 14.1. - 1.3.2009 välisenä aikana.

Avointa Ota kantaa -keskustelua ohjattiin neljällä esikysymyksellä, jotka käsitelivät ehdotettua avoliiton määritelmää, yhteisen kodin ja asuntoirtaimiston käyttöoikeutta, yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvitysmahdollisuutta ja suojan ulottamista avopuolison kuoleman jälkeen. Keskusteluun saapui yhteensä 176 viestiä. Puheenvuorot oli yksilöity nimimerkein, mutta saman nimimerkin käytön ja viestien sisällön perusteella on mahdollista arvioida, että keskusteluun osallistui noin 140 keskustelijaa.

Sähköiseen lausuntopyyntöön saatiin yhteensä 95 vastausta. Sähköisen lausunnon antaminen poikkesi avoimesta keskustelusta muun muassa siten, että vastaajille esitetyt kysymykset olivat yksilöidympiä ja lausuntolomakkeesta oli linkkejä yksityiskohtaisempaan lisätietoon. Lausunnonantajien ei ollut myöskään mahdollista nähdä aiempien lausunnonantajien vastauksia.

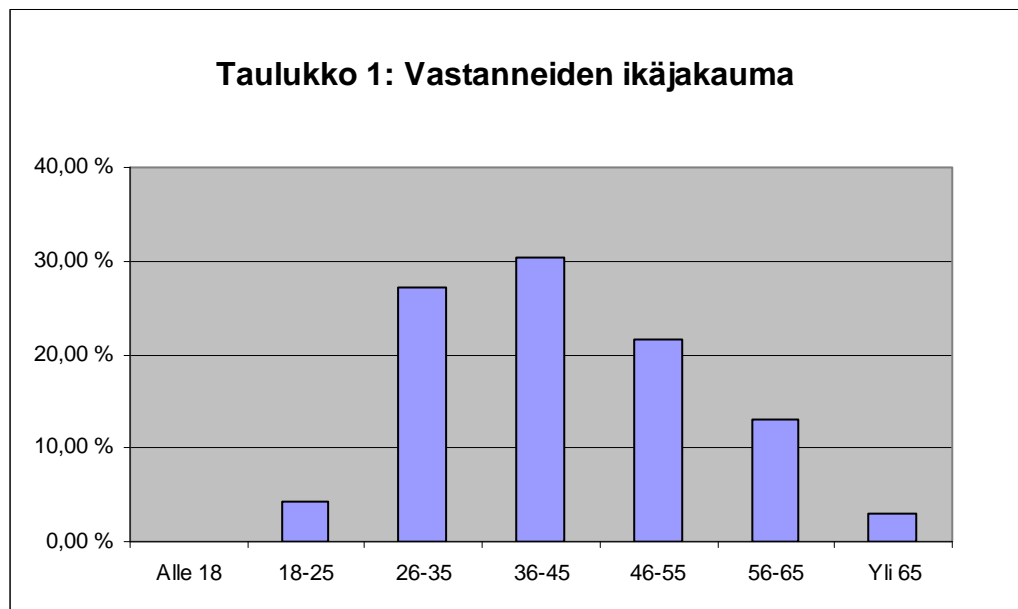
Kummassakaan palautemuodossa vastaajia ei pyydetty antamaan yksilöiviä henkilötietoja. Sähköisessä lausuntolomakkeessa kysyttiin kuitenkin joitain taustatietoja (ikä, sukupuoli, siviilisäätty, koulutus, työtilanne, tulotaso, asuinkunnan koko sekä asumismuoto) sen arvioimiseksi, miten eri-ikäiset ja eri elämäntilanteessa olevat henkilöt suhtautuvat työryhmän ehdotuksiin. Koska sähköisen lausuntokierroksen otoskoko jäi hyvin pieneksi, saadut tulokset ovat vain suuntaa-antavia eikä niitä voi pitää tilastollisesti merkittävänä. Tämä korostuu erityisesti vastaajaryhmittäin saaduissa tiedoissa, joissa tiettyjen ryhmien koot jäivät niin pieniksi, ettei niitä koskevia johtopäätöksiä ollut mahdollista tehdä. Yleistämistä koskevien ongelmien vuoksi ei ole esitetty tarkempaa kysymyskohtaista analyysia vastaajien taustatietojen vaikutuksesta heidän kantaansa.

Koska Ota kantaa -keskustelusta saatu tieto on luonteeltaan yleisempää eivätkä siellä esitetyt mielipiteet ole aina johdettavissa suoraan keskustelua ohjaaviin kysymyksiin, tässä yhteenvedossa esitetyt numeeriset tiedot perustuvat vain niihin tietoihin, jotka on

saatu sähköistä lausuntopyyntöä käyttämällä. Koska mielipiteiden perustelut molemmissa ryhmissä olivat kuitenkin hyvin samankaltaisia, sisältävät perusteluosiot sekä Ota kantaa -keskustelijoiden että sähköisten lausunnonantajien esittämät perustelut.

1.2 Taustatietoja lausunnonantajista

Kaikki sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneet olivat yksityishenkilöitä. Lähes kaikki vastaajat vastasivat myös vastaajien taustatietoja koskevaan osioon. Miesten ja naisten osuus vastanneista oli lähes sama: vastanneista 45 oli miehiä ja 48 naisia. Vastaajien ikäjakauman suurimmat ryhmät muodostivat 26 - 35-vuotiaat ja 36 - 45-vuotiaat, joita oli kumpiakin vastanneista lähes kolmasosa, sekä 46 - 55-vuotiaat, joita oli vastanneista runsas viidesosa. Runsas kymmenesosa vastaajista oli 56 - 65-vuotiaita. Alle 25-vuotiaisiin täysikäisiin ja yli 65-vuotiaisiin kuului kumpaankin alle viisi prosenttiyksikköä vastanneista. Vastanneiden joukossa ei ollut yhtään alle 18-vuotiasta.

Runsas puolet vastaajista ilmoitti asuvansa avoliitossa. Runsas viidesosa vastaajista oli avioliitossa ja lähes yhtä suuri osuus vastaajista asui yksin. Vastaajista 60 % ilmoitti perheessä asuvan alaikäisiä lapsia.

Lähes puolet vastaajista ilmoitti koulutustasokseen yliopiston. Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat opistotasoisien koulutuksen saaneet, joita vastaajista oli noin viidesosa. Ammattikorkeakoulun ja ammattikoulun käyneiden ryhmään kuului vastaajista kumpaankin noin kymmenesosa, ja peruskoulun ja lukion käyneitä oli yhteensä vajaa kymmenesosa. Kolme neljäsosaa vastaajista kävi kokopäivätoisissa. Osapäivätoisissa olevia, opiskelijoita, eläkeläisiä, työttömiä, kotona olevia ja muussa työtilanteessa olevia oli kaikkia muutama prosentti vastaajista.

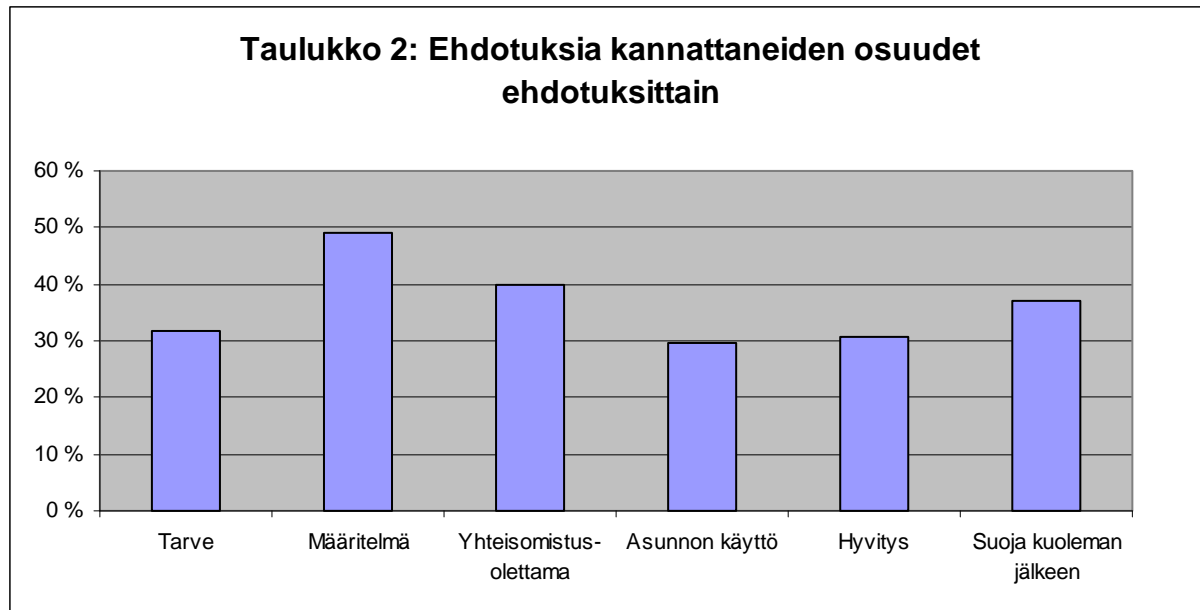
Suurimmat tuloluokat vastaajien keskuudessa olivat 20 000 - 30 000, 30 000 - 40 000 ja 40 000 - 50 000 euroa vuodessa tienävät. Yhteensä näihin tuloluokkiin kuului noin 65 % vastaajista. Vuotuisiksi tuloikseen alle 20 000 euroa ilmoitti viidesosa vastaajista, ja yli 50 000 euroa tienasi kymmenesosa vastaajista.

Lähes puolet vastaajista asui kunnassa, jossa on yli 100 000 asukasta. Kolmasosa vastaajista asui 10 000 - 50 000 asukkaan kunnassa. 50 000 - 100 000 asukkaan ja alle 10 000 asukkaan kunnissa kummissakin noin kymmenesosa vastaajista. Kolme neljäsosaa vastanneista ilmoitti asumismuodokseen omistusasunnon. Yksi viidesosa vastanneista asuu vuokra-asunnossa ja muutama vastaaja myös asumisoikeusasunnossa tai muussa asumismuodossa.

2 TIIVISTELMÄ

Kansalaiset suhtautuivat enimmäkseen kielteisesti avoliittotyöryhmän ehdotuksiin. Kysymykseen avoliittoja koskevan lainsäädännön tarpeellisuudesta 68 % sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneista vastasi, että avoliittoja koskeva lainsäädäntö ei ole joko lähtökohtaisesti tai ehdottomasti tarpeen. Jos verrataan Ota kantaa -keskustelijoiden ja sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneiden suhtautumista, kielteisten näkökantojen yhteenlaskettu määrä eroaa siten, että sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneet suhtautuivat hieman myönteisemmin avoliittotyöryhmän ehdotukseen. Ota kantaa -keskustelussa kielteisesti lainsäädäntöhankkeeseen suhtautuneiden osuus oli noin 74 %. Ero voi selittyä molempien palautemuotojen otoskoon pienuudella tai sillä, että sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneilla on ollut helpommin käytössään enemmän tietoa lainsäädäntöhankkeen yksityiskohdista.

Sähköisen lausuntopyynnön vastaajista koottujen numeeristen tietojen perusteella vastaajat eivät suhtautuneet kauttaaltaan yhtä kielteisesti työryhmän ehdotuksiin. Alla olevasta yhteenvetotaulukosta käy ilmi työryhmän ehdotuksia kannatteiden henkilöiden prosenttiosuudet ehdotuksittain.

Taulukosta käy ilmi, että sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneet ovat suhtautuneet myönteisimmin avoliiton määritelmään (49 %), irtaimiston yhteisomistusolettamaan (40 %) ja avopuolison suojan ulottamiseen kuoleman jälkeen (37 %). Muut työryhmän ehdotukset ovat saavuttaneet vain noin 30 % kannatuksen. Kaikkein kriittisimmin kansalaiset ovat suhtautuneet yhteisenä kotina käytetyn asunnon ja asuntoirtaimiston käyttöoikeuteen avoliiton päättyessä, jota on ehdottomasti tai lähtökohtaisesti kannattanut alle 30 % vastanneista.

Kansalaisten kannatus ei useinkaan ole ollut ehdotonta, vaan uudistuksia kannattaneidenkin keskuudessa ehdotuksia on kommentoitu runsaasti ja niistä on esitetty ongelmakohtia ja parannusehdotuksia. Yleisimmin esiin tuotu kritiikki koski avoliittoja koskevan lainsäädännön tahdonvaltaisuutta. Vastaajat olisivat usein toivoneet joko osittaista tai kokonaisvaltaista mahdollisuutta jättäytyä säännösten soveltamisalan ulkopuolelle erillisellä ilmoituksella tai että lähtökohtana olisi sääntelemätön avoliitto ja avopuolisoiden suojaa koskevat säännökset soveltuisivat vain vapaaehtoisen, erillisen sitoutumistoimen kautta. Tällainen sitoutuminen voisi olla joko avopuolisoiden keskinäinen sopimus tai esimerkiksi maistraatissa tehty rekisteröinti.

Useissa keskustelupuheenvuoroissa kyseenalaistettiin lakiehdotuksen tarpeellisuus kokonaan ja esitystä pidettiin holhoavana ja kansalaisten yksityisyyttä loukkaavana. Näiden puheenvuorojen mukaan esitys aliarvioi kansalaisten itseohjautuvuutta ja kykyä järjestellä asioitaan, ja suojaa tarvitseville esitettiin vaihtoehtona avioliiton solmimista tai testamentin tekemistä. Osassa puheenvuoroista ennakoitiin lakiehdotuksen hyväksymisen myötä yhdessä asumisen vähentymistä ja luokkaerojen korostumista, koska asuminen yhdessä eri tuloluokkaan kuuluvan henkilön kanssa ei olisi taloudellisesti järkevää. Samoin ennakoitiin, että lakiesitysten toteutuessa avopuolisoiden väliset riidat ja oikeudenkäynnit avoliiton päättyessä lisääntyisivät. Vastanneiden ilmoittamien taustatietojen perusteella kielteisimmin ehdotuksiin suhtautuivat nuorimmat ikäluokat, korkeasti koulutetut, työssäkäyvät, suurissa kaupungeissa asuvat ja miehet. Kun miehistä lä-

hes 60 % ehdottomasti vastusti ehdotuksia, naisista samoin vastasi vajaat 40 %. Vastaja-ryhmittäin tehdyt arvioinnit voivat tosin olla vain suuntaa-antavia pienen otoskoon vuoksi.

Myönteisimmin ehdotuksiin suhtautuivat vanhimmat ikäluokat, kotona työskentelevät tai työttömät, alle 10 000 asukkaan kunnassa asuvat sekä naiset. Asumismuodolla, siviilisäädyllä tai sillä, asuiko taloudessa alaikäisiä lapsia, ei ollut merkittävää osuutta mielipiteeseen. Tulotason nousulla ei ollut selkeän lineaarista yhteyttä esitetyn kannan kielteisyyteen, vaikka heikko kielteisen näkökannan nousu vuositulojen noustessa oli havaittavissa. Ota kantaa -keskustelun nimimerkeistä ja viestien sisällöstä oli lisäksi mahdollista päätellä, että esitykseen myönteisesti suhtautuneet jakautuivat lähtökohtaisesti joko kotona pitkään lasten kanssa työskennelleisiin tai henkilöihin, joiden avoliitto oli päättynyt avopuolison äkilliseen kuolemaan. Edelliset näkivät lakiesityksen osoittavan arvostusta kotityölle, jälkimmäiset korostivat sopimusten tai testamenttausmahdollisuuden riittämättömyyttä odottamattomassa tilanteessa.

3 VASTAUKSET KYSYMYKSIIN

3.1 Avoliittoja koskevan lainsäädännön tarpeellisuus

3.1.1 Yleistä

Sähköiseen lausuntopyyntöön vastanneista vajaa puolet (46 %) katsoi ehdottomasti, ettei avoliittoja koskeva lainsäädäntö ole tarpeellista. Lisäksi runsas viidesosa vastanneista (22 %) oli lähtökohtaisesti samaa mieltä. Vajaa kolmannes vastaajista (32 %) piti avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä joko lähtökohtaisesti tai ehdottomasti tarpeellisena.

Ota kantaa -keskusteluun osallistuneista arviolta 140 keskustelijasta 74 % suhtautui ehdotukseen kielteisesti, 18 % myönteisesti ja loput 8 % ottivat kantaa joko vain yksittäisiin kysymyksiin tai kommenttien perusteella ei ollut mahdollista luokitella viestiä kumpaankaan luokkaan.

3.1.2 Avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä kannattaneiden perustelut

Lakiehdotusta kannattaneet perustelivat kantaansa avoliittojen lisääntyneellä määrällä. Ehdotettua lainsäädäntöä pidettiin tarpeellisena varsinkin toisen avopuolison kuoleman varalta. Avopuolisoiden mahdollisuus turvata asemansa sopimuksin ja testamentin arvioitiin riittämättömäksi tilanteessa, jossa avopuoliso kuolee odottamatta. Useat vastaajat pitivät tärkeänä, että avopuolisolla olisi mahdollisuus jäädä asumaan toisen puolison kuoleman jälkeen avopuolisoiden yhteisenä kotina pitämään asuntoon. Ehdotetun avoliittoja koskevan lainsäädännön katsottiin turvaavan molemmille avopuolisolle kohtuullisen taloudellisen tilanteen eron tai puolison kuoleman jälkeen.

Ehdotettua lakia kannatettiin myös sillä perusteella, että ilman ehdotetun kaltaista lainsäädäntöä esimerkiksi väkivallan uhriksi joutuneella puolisoilla ei välttämättä olisi taloudellisia mahdollisuuksia erota avopuolisostaan. Voi myös olla, että toinen puolisoista ei ole suostunut avioliittoon, koska ei halua puolisoilla olevan oikeutta omistamaansa omaisuuteen eron sattuessa. Tilanne saattaa tällöin muodostua kohtuuttomaksi varsinkin hyvin pitkien avoliittojen kohdalla. Ehdotukseen sisältyvän hyvitysmahdollisuuden arvioitiin osoittavan arvostusta kotityölle.

Avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä pidettiin erityisen tärkeänä tilanteissa, joissa avioliitto on ollut pitkäkestoinen tai avopuolisolla on yhteisiä lapsia. Usea lausunnonantaja kuitenkin ehdotti, että laissa tulisi asettaa konkreettinen aikaraja, jonka jälkeen suhdetta voitaisiin pitää lain tarkoittamana avioliittona.

Osa vastanneista toivoi, että avoliitot rinnastettaisiin lainsäädännössä avioliittoihin ehdotettua enemmän. Epäoikeudenmukaisena pidettiin muun muassa sitä, ettei avopuoliso ole toisen kuoleman johdosta oikeutettu leskeneläkkeeseen tai että avopuolisoiden kohtelu perintöverotuksessa poikkeaa aviopuolisoiden kohtelusta. Lausunnoissa ehdotettiin myös, että avopuolisolle annettaisiin mahdollisuus sopia, että avoliitossa sovelletaan avio-oikeuden kaltaista oikeutta avopuolisoiden välillä.

3.1.3 Avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä vastustaneiden perustelut

Ehdotusta vastustaneet vastaajat katsoivat avoliiton olevan usein avoparin tietoinen valinta, jonka syynä saattaa olla esimerkiksi se, että avopuolisot eivät halua jakaa omaisuuttaan toisen kanssa tai että avopuolisot haluavat turvata omaisuuden periytymisen lapsilleen. Usein toistuva perustelu kielteiselle suhtautumiselle oli ehdotettujen säännösten avopuolisoiden tahdosta riippumaton luonne. Vastaajat uskoivat avoliiton valinneiden tietävän siihen liittyvät riskit ja korostivat yksilön vastuuta elämästään. Vastaajat katsoivat, ettei yhteiskunnan tule holhota ja ohjata liikaa. Jos työryhmän ehdotus kuitenkin toteutuu, vastaajat toivoivat joko sitä, että heillä olisi mahdollisuus halutessaan jättäytyä säännösten soveltamisalan ulkopuolelle erillisellä ilmoituksella, tai että lähtökohtana olisi sääntelemätön avoliitto ja säännökset soveltuisivat vain vapaaehtoisen, erillisen sitoutumistoimen kautta. Tällainen sitoutuminen voisi olla joko avopuolisoiden keskinäinen sopimus tai esimerkiksi maistraatissa tehty rekisteröinti. Lakia ei katsottu tarpeelliseksi säätää yksittäisten erikoistapausten varalle.

Ehdotukseen kielteisesti suhtautuneet henkilöt pitivät nykyistä avioliittolainsäädäntöä riittävänä, eikä erillinen avoliittoja koskeva sääntely ole heidän mielestään tarpeellinen. Avoliitto halutaan pitää jatkossakin yhtä vapaamuotoisena kuin nykyään. Monet vastaajat huomauttivat, että avopuolisilla on halutessaan mahdollisuus mennä naimisiin tai sopia erikseen tärkeinä pitämistään asioista. Monet vastanneet pitivät testamenttia tai vapaaehtoista henkivakuutusta hyvänä tapana turvata avopuolison asema kuolemantapauksen varalta. Lakiesityksen jatkovalmistelun sijaan ehdotettiin, että kansalaisille tulisi paremmin tiedottaa eri parisuhdemuotoihin liittyvistä oikeusvaikutuksista.

Lisäksi useat olivat huolissaan lainsäädännön mukanaan tuomista tulkintaongelmista, esimerkiksi siitä, miten avoliitto pystytään erottamaan parisuhteeseen perustumattomasta yhteisasumisesta. Muutamat vastaajat totesivat, että avopuolisot saattavat lakiehdotuksen toteutuessa hankkia kaksi eri osoitetta, erota ennen sen voimaantuloa tai että osa avoliitoista saattaa jopa jäädä syntymättä, koska avopuolisot eivät halua hyväksyä ehdotetun lainsäädännön mukanaan tuomia riskejä. Lakiehdotuksen katsottiin voivan korostaa myös luokkaeroja, koska asuminen yhdessä eri tuloluokkaan kuuluvan henkilön kanssa ei olisi taloudellisesti järkevää.

Ehdotusta vastustaneet vastaajat suhtautuivat erityisen kielteisesti siihen, että ehdotettu lainsäädäntö tulisi taannehtivasti voimaan. Tällaisessa tilanteessa laki mahdollistaisi sellaisten vaatimusten esittämisen, joihin ei ole voitu varautua ennakolta. Muutamat vastaajat pelkäsivät lainsäädännön lisäävän myös väärinkäytöksiä, esimerkiksi pyrkiä hyötyä kumppanista taloudellisesti. Uuden lain katsottiin myös lisäävän riita-asioita tuomioistuimissa.

Ehdotusta vastustaneet lausunnonantajat perustelivat kielteistä kantaansa myös sillä, että avoliitoissa olosuhteet voivat vaihdella suuresti. Esimerkiksi elinkustannusten jakaminen ja omaisuuden hankinta on voinut tapahtua joko yhdessä tai vain toisen avopuolison toimesta. Tätä pidettiin ongelmallisena erityisesti tilanteessa, jossa avoliitto on kestänyt vain lyhyen aikaa. Eräässä vastauksessa ehdotettiin, että avioliittolain säätämiseen sijaan

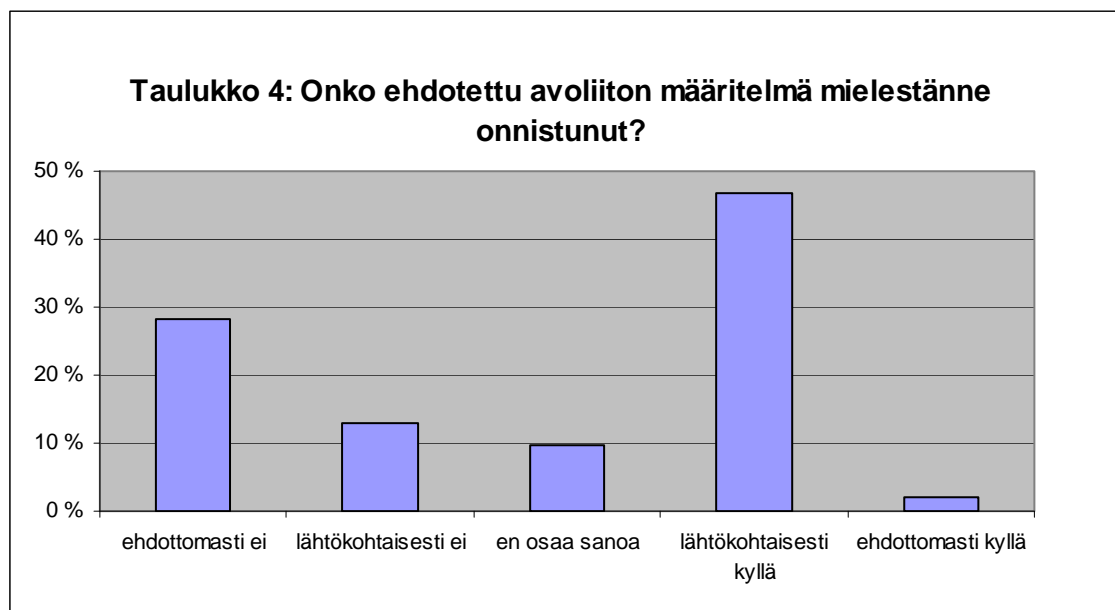
muutettaisiin avioliittolakia siten, että avioituvat pariskunnat joutuisivat tekemään sopimuksen omaisuuden jaosta eron varalta.

Muutama vastaaja huomautti lisäksi, että avoliittoja koskevan lainsäädännön kehittämisen sijaan yhteiskunnan tulisi tukea ja edistää avoliittoinstituutiota. Avoliittoja koskevan lainsäädännön pelättiin romuttavan avioliiton arvoa. Lisäksi vastaajat pitivät tärkeänä, että omaisuuden suoja ei tulla uuden lainsäädännön myötä heikentämään.

3.2 Avoliiton määritelmä

3.2.1 Yleistä

Vajaa puolet vastanneista (47 %) piti ehdotettua avoliiton määritelmää lähtökohtaisesti onnistuneena ja muutama vastaaja (2 %) ehdottomasti onnistuneena. Vajaa kolmasosa (28 %) vastanneista taas oli ehdottomasti ja reilu kymmenesosa (13 %) lähtökohtaisesti sitä mieltä, ettei määritelmä ollut onnistunut.

3.2.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Sekä ehdotusta kannattaneet että sitä vastustaneet vastaajat nostivat kommentteissaan esiin useita avoliiton määritelmässä ongelmallisina pitämiään seikkoja. Useat vastaajista pohtivat kommentteissaan sitä, kuinka avopuolisot pystytään erottamaan asuinkumppaneista, joiden suhde ei ole luonteeltaan parisuhde. Esimerkiksi tiukka taloudellinen tilanne voi ajaa kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä asumaan yhteiseen asuntoon. Lisäksi muutama vastaaja nosti esiin samaa sukupuolta olevien avopuolisoiden määrittämisen ongelmallisuuden, sillä heitä ei todennäköisesti pidettäisi avopuolisoina samalla tavoin

kuin eri sukupuolta olevia asuinkumppaneita. Useat vastaajista katsoivat, ettei asumisen tulisi olla ehdoton kriteeri avoliittoa määriteltäessä.

Parisuhdetta pidettiin tulkinnanvaraisena ja vaikeasti todistettavana avoliiton kriteerinä. Perusteluissa nostettiin esiin myös ongelmat, jotka liittyvät avoliiton alkamis- ja päätymishetken määrittelyyn. Usea vastaaja toivoi, että avoliiton kestolle tulisi asettaa selkeä minimiraja, jota lyhyempiin avoliittoihin lakia ei sovellettaisi. Yhteisiä lapsia pidettiin yleisesti hyväksyttävänä kriteerinä avoliiton määrittelyssä.

E erityisenä ongelmana nostettiin esiin tilanne, jossa toinen avopuolisoista on naimisissa, sillä tällöin avoliiton toinen osapuoli ei saisi ehdotetun lain perusteella lainkaan suojaa.

Usea vastaaja suhtautui epäilevästi myös yhteisen talouden käsitteeseen. Varsinkin lyhytkestoisissa avoliitoissa omaisuus ja varat ovat usein erillisiä eivätkä avopuolisot ole edes halunneet yhteistä taloutta, joten yhteisen talouden edellyttäminen avoliiton tunnusmerkkinä voisi olla ongelmallista. Yhteistä taloutta pidettiin myös epäselvänä ja vaikeasti toteen näytettävänä kriteerinä. Vastaajat totesivat muun muassa, ettei pelkkä elinkustannuksiin osallistuminen voi muodostaa yhteistä taloutta. Ongelmallisena pidettiin kotitöiden arvon ja kotiin investoinnin välisen suhteen arvioimista sekä epätasapainoisia talouksia, joissa vain toinen avopuolisoista on pääasiallisena maksajana. Toisaalta esitettiin myös kanta, jonka mukaan yhteinen talous olisi selkeä kriteeri ja helposti todennettavissa.

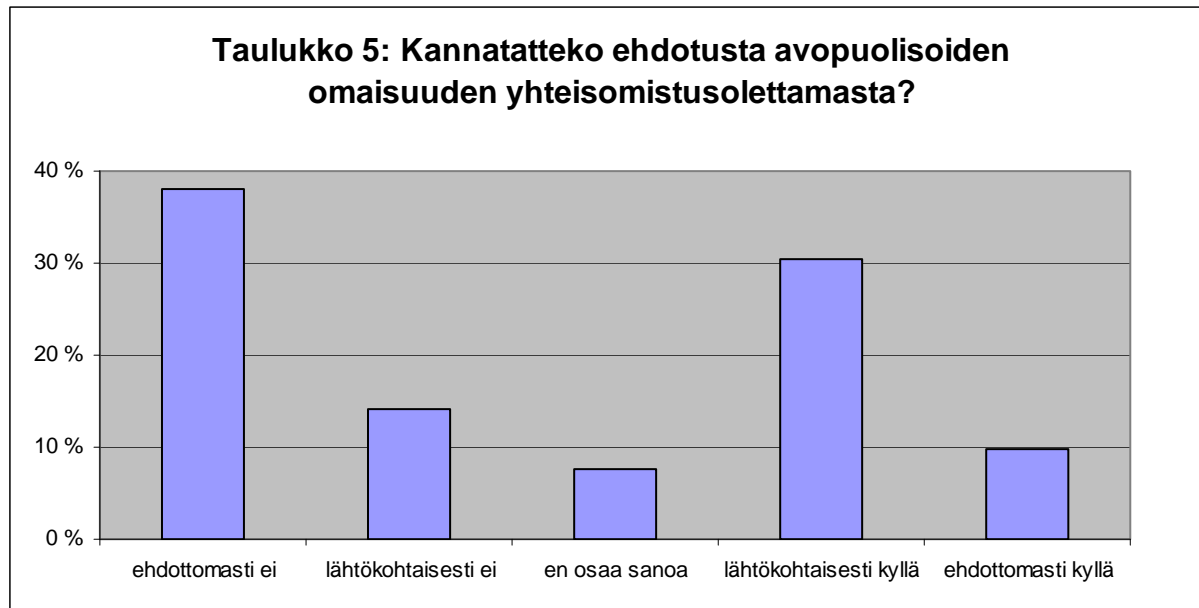
Muutammat vastaajista pitivät erityisen ongelmallisena sitä, että avoliiton määritelmän tulkinta jätettäisiin tuomioistuinkäytännön varaan. Tätä perusteltiin oikeusvarmuuden huonontumisella: avoliittoon aikovien tulisi tietää mitä vaikutuksia heidän liitollaan voi mahdollisesti olla. Lisäksi vastaajat totesivat, että ehdotus saattaa johtaa erilaisiin väärinkäytöksiin tai siihen, että yhdellä henkilöllä voisi olla useampia määritelmän täyttäviä avoliittoja. Määritelmän katsottiin myös saattavan johtaa tilanteeseen, jossa avopuolisoilla olisi kaksi eri osoitetta, jotta heitä ei pidettäisi avopuolisoina.

E erityisesti Ota kantaa -keskustelussa määritelmää kritisoitiin myös siitä, että se eroaa sosiaaliturvalainsäädännössä käytetyistä määritelmistä. Avoliiton mahdolliset oikeusvaikutukset tulisi lisäksi rajoittaa koskemaan vain täysi-ikäisiä henkilöitä. Joidenkin keskustelijoiden mukaan ehdotus ottaa myös huonosti huomioon sellaiset tilanteet, joissa avopari asuu tosiasiasa erillään, mutta pitää avoliiton voimassa esimerkiksi taloudellisista syistä. Ehdotuksessa pitäisi lisäksi erottaa ennen kaavailtua avoliittolakia alkanee ja mahdollisen uuden avoliittolain jälkeen alkanee avoliitot toisistaan, sillä ns. vanhassa avoliitossa elävillä ei ole ollut tosiasiallista valinnanvapautta päättää yhdessä asumisestaan ja sen tuomista oikeusvaikutuksista.

3.3 Yhteisomistusolettama

3.3.1 Vastaukset yleisesti

Puolet vastaajista (52 %) ei joko ehdottomasti tai lähtökohtaisesti kannattanut ehdotusta avopuolisoiden irtaimen omaisuuden yhteisomistusolettamasta. Vastaajista noin 40 % kannatti ehdotusta.

3.3.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Ehdotusta kannattaneet pitivät yhteisomistusolettamaa käyttökelpoisena ennen kaikkea jaettaessa vähäarvoisia irtaimia esineitä, joiden omistajaa on usein hyvin vaikea osoittaa. Yhteisomistusolettamalla voitaisiin näin ehkäistä turhia riitoja. Lisäksi näyttövelvollisuuden kääntämisen katsottiin yksinkertaistavan omaisuuden jakoa. Ehdotuksen positiivisena vaikutuksena pidettiin myös sitä, että se saisi ihmiset huolehtimaan omaisuudestaan entistä paremmin.

Ehdotusta vastustaneiden yleisin perustelu kannalleen oli se, että avopuolisilla on halutessaan mahdollisuus mennä naimisiin tai rekisteröidä parisuhteensa taikka vaihtoehtoisesti sopia omaisuuden jaosta muilla keinoin. Vastaajat pitivät ehdotuksen mukaista omaisuuden erottelua vaikeana menettelynä. Esineiden listausta ja kuittien säilyttämistä pidettiin liian työläänä. Suurempien hankintojen kohdalla nimiperiaatteen noudattamista pidettiin parhaana ratkaisuna. Lisäksi katsottiin, että avopuolisoiden tulisi pystyä itse sopimaan omaisuuden jaosta erotilanteessa. Myös tämän kysymyksen yhteydessä vastaajat nostivat esille tarpeen asettaa avoliiton kestolle tietty vähimmäisaikaraja; ehdotettiin, että yhteisomistusolettamaa sovellettaisiin vain pitkäkestoisin liittoihin, joissa omaisuus olisi yhdessä hankittu.

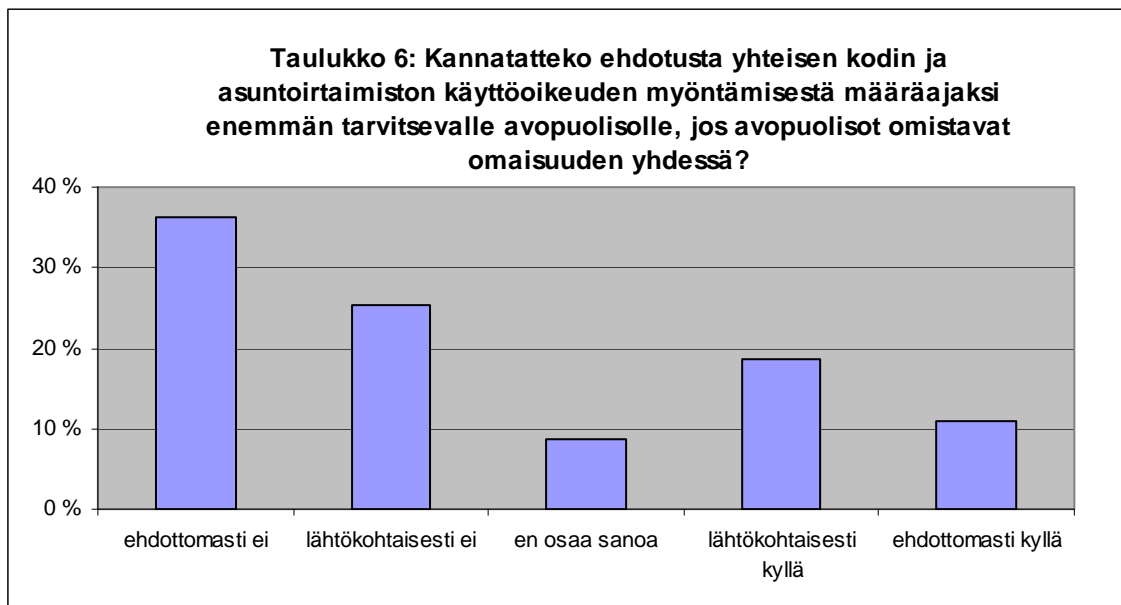
Lahjana tai perintönä saadun omaisuuden sekä erityistä tunnearvoa omaavien esineiden kohtaloa pidettiin kuitenkin ongelmallisena. Omistusoikeutta koskevan näytön riittävyys aiheutti myös epäselvyyttä lausunnonantajien keskuudessa. Yhteisomistusolettamaan liittyen esitettiin mahdollisuutta solmia avioehdon kaltainen ”avoehto”, jolla yhteisomistusolettama ja muita ehdotetun lain mukaisia oikeuksia voitaisiin sulkea pois avoliitosta. Näin avoliitossa olevat eivät joutuisi avioliitossa olevia huonompaan asemaan.

Vastaajat pohtivat myös sitä, kuinka avopuolisoiden erilainen varojen käyttö vaikuttaisi mahdolliseen yhteisomistusolettamaan - jos toinen avopuoliso käyttää varansa yhteiseen talouteen ja toinen omiin harrastuksiinsa, ei yhteisomistusolettama ole oikeudenmukainen tapa jakaa omaisuutta.

3.4 Yhdessä omistetun yhteisen kodin ja asuinirtaimiston käyttöoikeuden myöntäminen määrääjäksi enemmän tarvitsevalle avopuolisolle

3.4.1 Yleistä

Kaksi kolmasosaa vastaajista ei kannattanut ehdotusta yhteisen kodin ja asuinirtaimiston käyttöoikeuden myöntämisestä määrääjäksi enemmän tarvitsevalle avopuolisolle, jos avopuolisot omistavat omaisuuden yhdessä. Vastaavasti kolmasosa vastaajista kannatti ehdotusta.

3.4.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Ehdotusta kannattaneet olivat valmiita hyväksymään ehdotuksen varsinkin perheväkivaltatapauksissa ja tilanteissa, joissa avopuolisoilla on yhteisiä lapsia. Perusteluissa esitettiin myös ehdotuksia siitä, että avopuolisoille tulisi yhteiselämän päättämistä koskevan sääntelyn osalta taata samat oikeudet kuin aviopuolisoillekin. Ehdotusta kannattaneista useat kuitenkin katsoivat, että käyttöoikeuden myöntämisen tulisi olla mahdollista vain avopuolisoiden yhdessä omistamaan asuntoon ja asuinirtaimistoon. Käyttöoikeuden tulisi olla lyhyt ja määräaikainen ja käyttöoikeuden saajan tulisi osoittaa etsivänsä uutta asuntoa. Lisäksi toivottiin, että avopuolisoiden väliset sopimukset tulisi edelleen säilyttää ensisijaisena keinona järjestellä erovaiheen asuminen ja että käyttöoikeudesta tulee maksaa käypä korvaus toiselle osapuolelle.

Ehdotusta vastustaneet perustelivat kielteistä kantaansa sillä, että avoliitosta tulisi olla helppo erota ilman taloudellisia seuraamuksia. Ehdotusta mielekkäämpinä keinoina vastaajat pitivät omaisuuden tosiasiallista jakamista joko siten, että toinen avopuolisoista lunastaa toisen osuuden yhteisestä kodista, tai että avopuolisoiden yhdessä omistama asunto myydään. Suurimpana vasta-argumenttina käyttöoikeutta koskevalle ehdotukselle pidettiin omaisuuden suojaa. Ehdotusta vastustaneiden mukaan toisen avopuolison osaksikaan omistamaan asuntoon tai asuinirtaimistoon ei voitaisi määrätä toiselle käyttöoikeutta. Tämä olisi kohtuutonta etenkin siinä tapauksessa, että pois muuttava joutuisi huolehtimaan mahdollisen asuntolainan lyhennyksistä ja uudesta asunnosta aiheutuvasta vuokrasta tai muusta vastikkeesta. Erityisesti miesten aseman katsottiin heikkenevän, koska usein asunnon käyttöoikeus uskottiin myönnettävän juuri naisille ja lapsille.

Yhtenä ongelmana pidettiin asuntoa enemmän tarvitsevan osapuolen määrittämistä. Ongelmallisena pidettiin myös sitä, että käyttöoikeuden saanut saattaa ryhtyä tuhoamaan omaisuutta tai olla kykenemätön maksamaan korvausta käyttöoikeudesta. Ehdotuksen epäiltiin lisäävän riita-asioita tuomioistuimissa.

3.5 Yksin omistetun yhteisen kodin ja asuntoirtaimiston käyttöoikeuden tiukemmat myöntämisedellytykset

3.5.1 Yleistä

Kysymykseen vastanneiden henkilöiden perusteluista kävi selkeästi ilmi, että kysymyksenasettelu oli johtanut siihen, että vastaajat olivat ymmärtäneet kysymyksen kahdella eri tavalla. Tämän vuoksi esitämme tässä vain kysymykseen esitetyt perustelut. Väärinymmärryksistä johtuen tarkempien vastaajaryhmittäin annettujen tietojen esittäminen voisi olla harhaanjohtavaa. Kommenttien sisällön perusteella on silti mahdollista arvioida, että valtaosa vastaajista ei kannattanut ehdotusta.

3.5.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Useat vastaajista pitivät tärkeänä suojata omistusoikeutta ja katsoivat ehdotetun käyttöoikeutta koskevan sääntelyn olevan kohtuuton asunnon yksin omistavan kannalta. Vastaajat katsoivat, että omaisuuden suoja ei tule lainsäädännöllä vähentää. Muutama vastaajista oli ehdottomasti sitä mieltä, että mikään syy ei ole riittävän painava, jotta se antaisi mahdollisuuden velvoittaa omistaja muuttamaan yksin omistamastaan asunnosta. Käyttöoikeuden luovuttamista ei-omistavalle avopuolisolle pidettiin usein yleisen oikeustajun ja omaisuuden suojan vastaisena, ja omistavan avopuolison väliaikaisesta poismuutosta aiheutuvia kustannuksia kohtuuttomina. Lisäksi vastaajat mainitsivat, että avoliitto on usein avopuolisoiden tietoinen valinta ja että heidän tulisi siten tietää myös avoliitossa asumiseen liittyvät riskit.

Useat ehdotukseen myönteisestikin suhtautuneista vastaajista olivat valmiit myöntämään omaisuuden käyttöoikeuden vain avoparin yhteisten lasten asuinolosuhteiden turvaamiseksi. Toisaalta useat olivat myös sitä mieltä, että lasten oikeuksista tulisi päättää muilla keinoin.

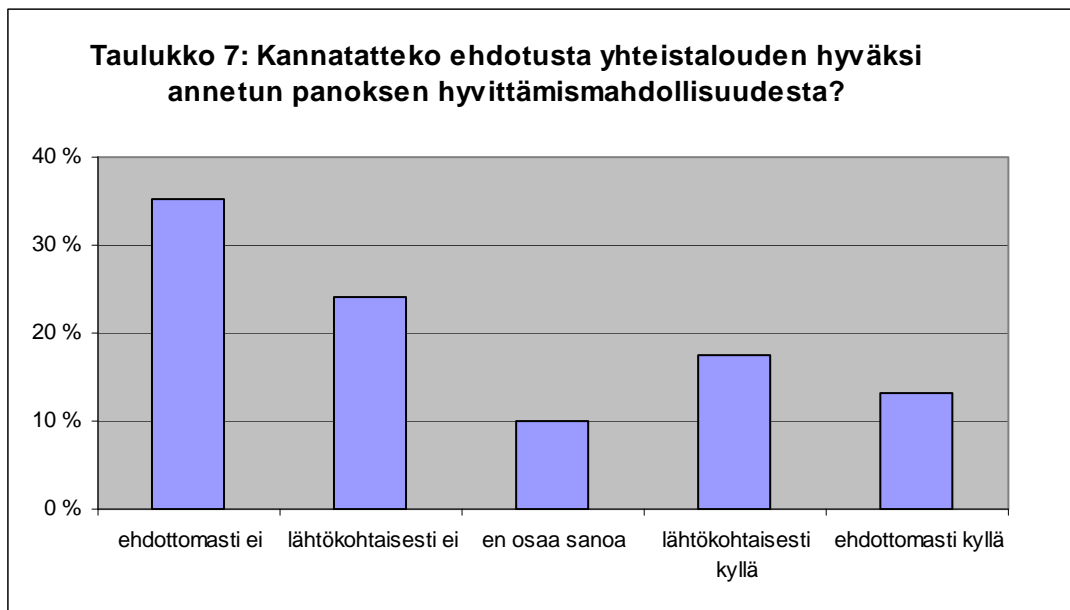
Eräät ehdotusta kannattaneet vastaajat korostivat vastauksissaan, että omaisuuden käyttöoikeuden myöntäminen toisen omistamaan omaisuuteen tulisi sallia vain erityistapa-uksissa, määräaikaisena ja käypää korvausta vastaan. Mahdollisuuteen jatkaa käyttöoikeutta uudella päätöksellä suhtauduttiin pääosin kielteisesti. Vastaajat pitivät ongelmallisena sitä, että ehdotettu käyttöoikeus antaisi mahdollisuuden keinotteluun toisen osapuolen kustannuksella. Vastaajat pelkäsivät myös sitä, että asuntoon asumaan jäänyt saattaisi tahallaan laiminlyödä asunnon kunnossapidon tai jopa tuhota omaisuutta. Lisäksi katsottiin, että ehdotus asettaa miehet ja naiset epätasavertaiseen asemaan, koska naiset ovat vastaajien mukaan yleensä vahvemmillä lasten huoltajuutta koskevissa kiistoissa.

Vaihtoehtona käyttöoikeudelle ehdotettiin järjestelyä, jonka mukaan kunta tai valtio tarjoaisi ongelmatilanteissa asuntoa osapuolelle, joka ei omista asuntoa. Vaihtoehdoksi käyttöoikeudelle esitettiin myös mahdollisuutta maksaa rahallista korvausta.

3.6 Yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvittämissä mahdollisuus

3.6.1 Yleistä

Vastaajista 60 % ei ehdottomasti tai lähtökohtaisesti kannattanut ehdotusta yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvittämissä mahdollisuudesta. Vastaajista 30 % kannatti ehdotusta.

3.6.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Ehdotusta kannattaneet mainitsivat esimerkkeinä tilanteista, joissa hyvitys katsottiin aiheelliseksi, alaikäisten lasten hoitamisen sekä maatilalla tehdyn palkattoman työn. Perusteluissa kiinnitettiin myös huomiota kotitöiden yleiseen huonoon arvostukseen ja toivottiin siihen parannusta tulevaisuudessa. Ehdotusta kannattaneet katsoivat, että säännös tulisi estämään väärinkäytöksiä ja suojaisi ennen kaikkea vähävaraisemman avopuolison asemaa.

Ehdotusta vastustaneiden yleisin perustelu kannalleen oli se, että avopareilla on mahdollisuus avioitua oikeuksiensa turvaamiseksi ja että avoliitossa elävien tulisi tietää oikeutensa ja velvollisuutensa. Ehdotusta parempina vaihtoehtoina vastaajat pitivät avopuolison etukäteen tekemiä konkreettisia sopimuksia tai vastikkeen maksua tehdystä työstä.

Suurimpana ongelmana ehdotukseen kielteisesti suhtautuneet pitivät annetun panoksen toteennäyttämistä, joka olisi useiden lausunnonantajien mielestä hyvityksen määrän arvioimisen ohella käytännössä lähes mahdotonta. Pohdintoja esitettiin muun muassa siitä, miten annettu työpanos tulisi suhteuttaa esimerkiksi toisen puolison tulonhankki-

mistoimintaan tai siihen, miten panosta arvioitaessa tulisi huomioida panoksen antaneen saamat edut, esimerkiksi ilmainen asuminen.

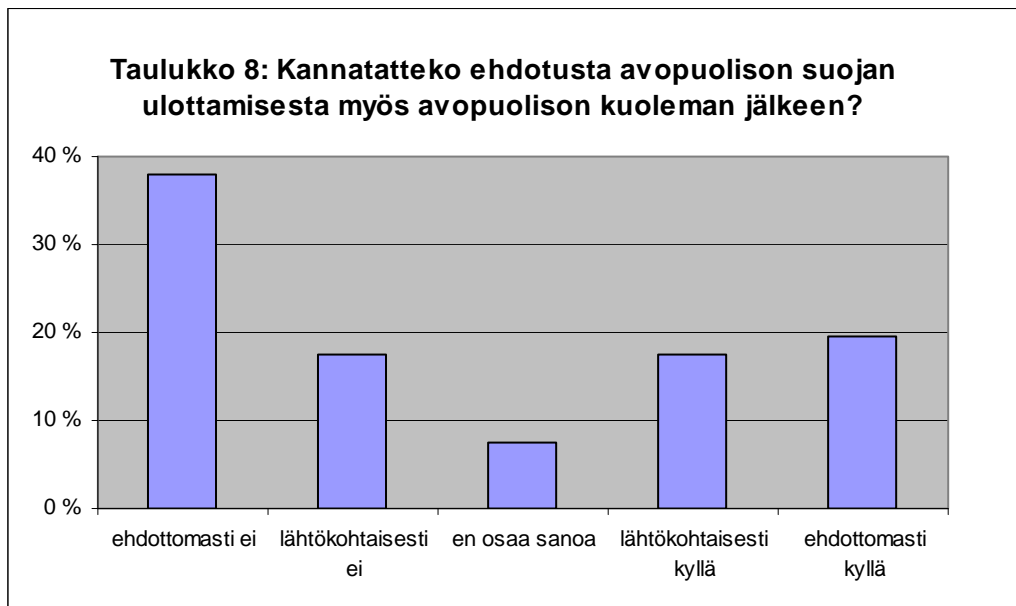
Ehdotusta lähtökohtaisesti vastustavat olivat valmiit hyväksymään hyvityksen vain tietyissä tilanteissa ja vain tietyn työn osalta, esimerkiksi yhteisten lasten hoitamisesta tai toisen yrityksessä tai maatilalla tehdystä palkattomasta työstä. Lisäksi painotettiin sitä, että hyvityksen määräämisen tulisi olla mahdollista vain tapauksissa, joissa työstä aiheutunut hyöty pystytään näyttämään toteen. Muutama vastaaja oli myös sitä mieltä, ettei kotityö ole omiaan auttamaan toista puolisoa hankkimaan tai ylläpitämään omaisuutta.

Vastaajat katsoivat, että mikäli hyvityksestä säädetään laissa, siitä tulee käydä paremmin ilmi, mitä yhteistalouden hyväksi annettu panos sisältää. Lisäksi lakitekstiin toivottiin mainintaa siitä, että kyse olisi kohtuullisesta hyvityksestä avopuolisoiden työ- ja varallisuusolot huomioiden. Hyvityksen suuruutta määriteltäessä tulisi vastaajien mukaan ottaa huomioon myös avoliiton kesto. Lisäksi pidettiin tarkoituksenmukaisena, että vain vähäistä suuremmat panokset korvattaisiin.

3.7 Avolesken suojaaminen avopuolison kuoleman jälkeen

3.7.1 Yleistä

Puolet vastaajista oli sitä mieltä, ettei mietinnössä ehdotettua avopuolison suojaa tulisi ulottaa myös toisen avopuolison kuoleman jälkeiseen aikaan. Ehdotusta kannatti runsas kolmasosa vastaajista.

3.7.2 Ehdotusta kommentoineiden perustelut

Ehdotusta kannattaneet olivat valmiit hyväksymään ehdotuksen erityisesti tilanteessa, joissa avoliitto on pitkäkestoinen tai joissa avopuolisoilla on yhteisiä lapsia. Avolesken oikeutta jäädä asumaan avopuolisoiden yhteisenä kotina pitämään asuntoon pidettiin ehdotuksista tärkeimpänä. Asumisoikeudelle esitettiin erilaisia mahdollisia määräaikoja, jotka vaihtelivat kuukausista vuosiin. Lisäksi esitettiin, että määräajan pituutta harkittaessa tulisi huomioida lesken ikä, sosiaaliset seikat ja avoliiton kesto. Osa vastaajista oli valmis antamaan avopuolisolle toisen kuoleman varalta samat oikeudet kuin aviopuolisolle. Suojaa pidettiin tärkeänä tilanteissa, joissa lesken toimeentulo ei olisi muuten riittävä.

Osa vastaajista katsoi, että pesästä voitaisiin mahdollisesti maksaa leskelle tasingon tapaista avustusta. Yhtenä ehtona avustuksen maksamiselle pidettiin sitä, että siitä olisi etukäteen sovittu. Lisäksi toivottiin, että leskelle maksettavan avustus ei loukkaisi perillisten lakiosaa. Katsottiin, että laissa tulisi olla selkeät säännöt siitä, milloin ja minkä suuruista avustusta voi vaatia.

Useat ehdotusta vastustaneet vastaajat katsoivat, että avoparin tulisi turvata oikeutensa toisen kuoleman jälkeen solmimalla avioliitto tai laatimalla testamentti toisen avopuolison hyväksi. Edellä mainittujen keinojen lisäksi avopuolisoilla todettiin olevan mahdollisuus hankkia henkivakuutus, jonka edunsaajaksi avopuoliso merkittäisiin. Monet pitivät avoliittoa tietoisena valintana, jonka myötä henkilöt halusivat turvata omaisuutensa siirtymisen omille lapsilleen avopuolison sijaan.

Ongelmina vastaajat pitivät muun muassa ikäihmisten solmimia liittoja, jolloin molemmilla saattoi olla omia rintaperillisiä. Myös aivan lyhyiden liittojen kohdalla ehdotuksen katsottiin johtavan kohtuuttomuuteen. Ehdotuksen katsottiin antavan mahdollisuuden myös erilaiseen keinotteluun. Eräs kommentoija mainitsi esimerkkinä tilanteen, jossa iäkäs henkilö on asunut yhdessä henkilön kanssa, joka on käyttänyt häntä taloudellisesti hyväkseen. Ehdotetulla lainsäädännöllä mahdollistettaisiin näissä tapauksissa hyväksikäyttö myös perittävän kuoleman jälkeen.

Osa ehdotusta lähtökohtaisesti vastustaneista olivat valmiit hyväksymään ehdotuksen niiden avoparien osalta, joilla on yhteisiä lapsia tai joiden liitto on kestänyt hyvin pitkän ajan.

Vaikka perintöoikeus oli rajattu työryhmän ehdotuksen ulkopuolelle, osa vastaajista katsoi, että avopuolisot tulisi rinnastaa aviopuolisoihin myös perintöoikeuden osalta. Osa taas oli valmis hyväksymään perintöoikeuden avopuolisoiden yhteisesti omistetun omaisuuden osalta ja osa katsoi perintöoikeuden olevan hyväksyttävä, kunhan se ei loukkaisi rintaperillisten oikeuksia. Perusteluissa esitettiin, että avopari saattaa lykätä avioliittoa tai testamentin tekoa, koska he olettavat elävänsä pidempään, ja näin erityisesti odottamattomissa kuolemantapauksissa avopuolison epätasa-arvoinen asema aviopuolisoon nähden ei vastaisi avopuolisoiden tahtoa. Toisaalta iäkkäiden henkilöiden avoliiton taustalla on usein nimenomainen tarkoitus pitää avopuolisoiden omaisuus erillään kummankin avopuolison aikaisemmista parisuhteita syntyneitä lapsia varten, mutta

silloinkin esimerkiksi väliaikainen asumisoikeus olisi tarpeen asioiden järjestelemistä varten.

Lausunnonantajat esittivät myös uudistusehdotuksia, jotka koskivat avopuolison perintöveron suuruutta. Ehdottajat toivoivat, että mikäli avopuoliso saisi omaisuutta testamentin perusteella, hänen perintöveroaan alennettaisiin. Monien mielestä perintöverokohtelun tulisi olla sama kuin aviopuolisoilla.

Otakantaa.fi-keskustelu 14.1.-27.2.2009

Millaista suojaa avopuolisot tarvitsevat erotilanteissa?

Avopuolisoiden yhteistalouden purkamiseen erotilanteissa ei Suomen lainsäädännössä ole säännöksiä. Tämän puutteen korjaamiseksi oikeusministeriön työryhmä ehdottaa säännöksiä avopuolisoiden vähimmäissuojaksi avoliiton päättyessä. Työryhmä ehdottaa

- määräaikaista käyttöoikeutta yhteiseen asuntoon enemmän asuntoa tarvitsevalle avopuolisolle
- oikeutta hyvitykseen yhteistalouteen annettua panoksesta
- mahdollisuutta määrätä pesänjakaja toimittamaan omaisuuden erottelu
- mahdollisuutta vaatia avustusta kuolleen avopuolison jäämistöstä

Ehdotus on avoimella lausuntokierroksella 27. helmikuuta 2009 asti. Tämän sivun alaosasta löydät lausuntolomakkeen pdf-tiedoston ja sähköisen lausuntolomakkeen. Voit myös osallistua aiheesta käytävään keskusteluun tällä foorumilla.

Työryhmän keskeiset ehdotukset ovat:

* Yhteinen koti ja talous avoliiton perustana

Avoliitto määritellään parisuhteeksi, jonka osapuolet (avopuolisot) asuvat yhdessä ja jonka osapuolilla on osittain tai kokonaan yhteinen talous. Avoliiton alkaminen ei edellyttäisi rekisteröintiä tai muiden muutovaatimusten täyttymistä, vaan tosiasialliset olosuhteet olisivat ratkaisevat.

* Omistussuhteet säilyvät lähes ennallaan

Avoliiton päättyessä suoritettava omaisuuden erottelu tarkoittaisi käytännössä sitä, että kumpikin avopuolisosta ottaa yhteistaloudesta oman omaisuutensa. Näin ollen omaisuuden erottelu ei muuttaisi avopuolisoiden välisiä varallisuussuhteita. Jos avopuolisolla on yhteistä omaisuutta, yhteisomistussuhde on vaadittaessa purettava. Jos ei voida osoittaa, kumman avopuolison omaisuuteen jokin esine kuuluu, avopuolisoiden katsottaisiin omistavan sen yhdessä.

* Lähtökohtana asioista sopiminen

Työryhmä kannustaa mietinnössään avopuolisota sopimaan etukäteen keskinäisistä varallisuussuhteistaan. Kirjallinen asiakirja toimii tarvittaessa näyttönä avopuolisoiden välisestä sopimuksesta. Lakiin ehdotetaan kuitenkin tiettyjä vähimmäissuojasäännöksiä, joiden takaamista oikeuksista avopuoliso ei voisi avoliiton aikana pätevästi luopua. Tällaisia olisivat mm. yhteiselämän lopettamista koskevat säännökset ja säännökset avopuolison oikeudesta hyvitykseen yhteistalouden hyväksi antamastaan panoksesta. Jos avopuolisot eivät pääse sopimukseen, työryhmä ehdottaa lisäksi mahdollisuutta määrätä pesänjakaja suorittamaan omaisuuden erottelu ja ratkaisemaan hyvitystä koskevat vaatimukset.

* Määräaikainen käyttöoikeus suojaa asunnon tarvitsijaa avoliiton päättymistilanteissa

Työryhmän ehdotuksen mukaan yhteiselämän lopettamistilanteissa avopuolisolla on mahdollisuus hakea tuomioistuimelta määräaikaista käyttöoikeutta yhteiseen kotiin ja koti-irtaimistoon kohtuullista korvausta vastaan. Käyttöoikeuden ajaksi toinen avopuoliso veloitetaan muuttamaan pois yhteisestä kodista. Käyttöoikeutta määrättäessä otetaan huomioon avopuolison asunnon tarpeen lisäksi yhteisen kodin omistussuhteet. Käyttöoikeus olisi pituudeltaan enintään kuusi kuukautta ja sen voisi erityisestä syystä uusia kerran.

* Oikeus hyvitykseen yhteistalouden hyväksi annettua panoksesta

Lakiin ehdotetaan säännöksiä oikeudesta hyvitykseen yhteistalouden hyväksi annettua panoksesta. Avopuolisolle syntyisi oikeus hyvitykseen, jos hän on auttanut toista avopuolisoa kartuttamaan omaisuuttaan avoliiton aikana ja omaisuuden erottelu omistussuhteiden perusteella johtaisi siihen, että omaisuuttaan kartuttanut avopuoliso hyötyisi hänen kustannuksellaan. Yhteistalouden hyväksi annetuksi panokseksi katsotaan mm. työ yhteisen talouden tai toisen avopuolison omistaman omaisuuden hyväksi, varojen käyttö yhteiseen talouteen, varojen sijoitus toisen avopuolison omistamaan omaisuuteen tai muu näihin verrattava toiminta.

* Suojaa myös avopuolison kuoleman varalta

Yhteistalouden purkamista koskevat säännökset soveltuvat työryhmän ehdotuksen mukaan myös silloin, kun avoliitto päättyy avopuolison kuolemaan. Lisäksi työryhmä ehdottaa perintökaareen muutoksia, joiden mukaan toisen avopuolison kuollessa eloon jäänyt avopuoliso voisi vaatia avustusta edesmenneen avopuolisona kuolinpesästä. Avustus voisi olla myös määräaikainen käyttöoikeus avopuolisoiden yhteiseen kotiin. Ehdotetut uudistukset eivät toisi avopuolisolle perintöoikeutta, vaan ehdotusta laajempien omaisuusjärjestelyjen toteuttamiseksi heidän olisi yhä määrättävä omaisuudestaan kuoleman varalta testamentilla.

TAUSTA-AINEISTOJA

- 1) [Hankkeen aineisto OM:n sivulla](#)
- 2) [Työryhmän mietintö](#)

TUTUSTU LAUSUNTOLOMAKKEESEEN ETUKÄTEEN

Voit tulostaa kyselyn [TÄSTÄ](#), pdf-tiedosto

ANNA LAUSUNTO EHDOTUKSISTA

Lausunnot pyydetään antamaan verkon kautta. Voit valita alla olevista linkeistä:

- [Lausunnonantolomakkeeseen \(suojaamaton yhteys\)](#)
- [Lausunnonantolomakkeeseen \(SSL-suojaus\)](#)

Osallistu Otakantaa-keskusteluun

Keskustelun tarkoitus on koota kansalaiskommentteja työryhmän ehdotuksista. Kommentteja hyödynnetään lakiehdotuksen jatkovalmistelussa. Yhteenveto keskustelusta julkaistaan kevään aikana 2009.

Hankkeesta vastaa:

Lainsäädäntöneuvos / Lagstiftningsrådet Salla Lötjönen, oikeusministeriön lainvalmisteluosasto / lagberedningsavdelningen vid justitieministeriet, puh. / tel. (09) 1606 7703

Keskusteluun johdattavat kysymykset:

1. Onko ehdotettu avoliiton määritelmä mielestäsi onnistunut?
2. Kannatko ehdotusta yhteisen kodin ja asuntoirtaimiston käyttöoikeuden myöntämisestä määräajaksi enemmän tarvitsevalle avopuolisolle?
3. Kannatko ehdotusta yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvittämissä mahdollisuudesta? Tulisiko suoja ulottaa samanlaajuisena myös avopuolison kuoleman jälkeen?

Oikeusministeriön lausuntopyyntö avoliittotyöryhmän mietinnöstä

Sähköinen lausuntolomake

Lausuntokierroksen järjestäminen tietoverkossa mahdollistaa sen, että aiempaa laajempi joukko uudistuksen vaikutusten piirissä olevista voi osallistua kuulemiseen. Lisäksi määrältään suurikin palaute voidaan käsitellä aiempaa nopeammin, kattavammin ja luotettavammin. Yhteenveto lausuntopalautteesta julkaistaan ministeriön www-sivuilla mahdollisimman pian lausuntokierroksen jälkeen.

Lausuntoaika päättyy 27. helmikuuta 2009.

Pyydämme, että vastaatte ainakin pääasiallisia muutosehdotuksia koskeviin kysymyksiin (monivalintakysymykset) ja tarpeen mukaan perustelette kantanne. Perusteluiden osalta voitte myös viitata tältä kyselylomakkeelta, mietinnöstä tai siihen sisältyvästä eriyvästä mielipiteestä ilmeneviin perusteluihin (esim. viittaus mietinnön kohtaan, sivuun, kappaleeseen tai pykälään).

Lausuntopalautetta käytetään yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä annettavan lakiehdotuksen jatkovalmisteluun. Tässä vaiheessa tavoitteena on, että lakiesitys voitaisiin antaa eduskunnan käsiteltäväksi kevätkaudella 2009.

Lisätietoja

Salla Lötjönen, etunimi.sukunimi@om.fi, puhelin 09-1606 7703

LAUSUNTO

1) Annan lausunnon *

Yksityishenkilönä

Yhteisön edustajana

Yksityishenkilön taustatiedot

Tietojen antaminen ei ole pakollista, mutta ne auttavat arvioimaan, miten eri-ikäiset ja eri elämäntilanteissa olevat henkilöt suhtautuvat työryhmän ehdotuksiin. Saatuja lausunnonantajakohtaisia tietoja ei julkisteta eikä tietoja luovuteta edelleen.

2) Vastaajan ikä

- valitse -

alle 18-vuotias

18-25

26-35

36-45

46-55

56-65

yli 65-vuotias

3) Vastaajan sukupuoli

mies

nainen

4) Vastaajan siviilisäätö

avioliitossa

rekisteröidyssä parisuhteessa

avoliitossa

asun yksin

5) Perheessä asuu alaikäisiä lapsia

kyllä

ei

6) Vastaajan koulutus

- valitse -

peruskoulu

ammattikoulu

lukio

opistotaso

ammattikorkeakoulu

yliopisto

7) Vastaajan työtilanne

- jn - valitse -
- jn kokopäivätyössä
- jn osapäivätyössä
- jn kotona
- jn työtön
- jn opiskelija
- jn eläkkeellä
- jn muu

8) Vastaajan tulotaso euroina vuodessa (ennen veroja)

- jn - valitse -
- jn alle 10 000 euroa vuodessa
- jn 10 000 – 20 000
- jn 20 000 – 30 000
- jn 30 000 – 40 000
- jn 40 000 – 50 000
- jn 50 000 – 60 000
- jn 60 000 – 70 000
- jn yli 70 000 euroa vuodessa

9) Vastaajan asuinkunnan koko

- jn alle 10 000 asukasta
- jn 10 000 – 50 000 asukasta
- jn 50 000 – 100 000 asukasta
- jn yli 100 000 asukasta

10) Vastaajan asumismuoto

- jn omistusasunto
- jn asumisoikeusasunto
- jn vuokra-asunto
- jn muu

11) Lausunnon antavan yhteisön ja yhteisön edustajan taustatiedot

Taustayhteisö

Lausunnonantajan nimi ja asema yhteisössä

PÄÄASIALLISET EHDOTUKSET

12) Tarvitaanko avoliittoja koskevaa lainsäädäntöä?

- jn ehdottomasti ei
- jn lähtökohtaisesti ei
- jn en osaa sanoa
- jn lähtökohtaisesti kyllä
- jn ehdottomasti kyllä

13) Perustelut ja omat ehdotukset

14) Onko ehdotettu avoliiton määritelmä mielestänne onnistunut?

Avoliitolla tarkoitetaan lakiehdotuksen mukaan parisuhdetta, jonka osapuolet (avopuolisot) asuvat yhdessä ja jonka osapuolilla on osittain tai kokonaan yhteinen talous. Avoliitoksi ei kuitenkaan katsota parisuhdetta, jonka osapuoli on avoliitossa. Lisätietoja avoliiton määritelmästä [täällä](#).

- jn ehdottomasti ei
- jn lähtökohtaisesti ei
- jn en osaa sanoa
- jn lähtökohtaisesti kyllä
- jn ehdottomasti kyllä

15) Perustelut ja omat ehdotukset

16) Kannatatteko ehdotusta avopuolisoiden omaisuuden yhteisomistusolettamasta?

Ehdotuksen mukaan jos omaisuutta eroteltaessa avopuolisoiden välisestä sopimuksesta tai olosuhteista muutoin ei käy selville eikä voida näyttää, kumman avopuolison omaisuuteen jokin irtain esine kuuluu tai että se on yhteistä omaisuutta, avopuolisoiden katsotaan saaneen sen yhteisesti yhtäläisin oikeuksin. Lisätietoja yhteisomistusolettamasta [täällä](#).

- ehdottomasti ei
- lähtökohtaisesti ei
- en osaa sanoa
- lähtökohtaisesti kyllä
- ehdottomasti kyllä

17) Perustelut ja omat ehdotukset

18) Kannatatteko ehdotusta yhteisen kodin ja asuntoirtoimiston käyttöoikeuden myöntämisestä määräajaksi enemmän tarvitsevalle avopuolisolle, jos avopuolisot omistavat omaisuuden yhdessä?

Ehdotuksen mukaan tuomioistuim voi avopuolison hakemuksesta päättää, että toinen avopuolisoista saa jäädä asumaan yhteiseen kotiin ja velvoittaa toisen avopuolison muuttamaan yhteisestä kodista. Avopuoliso voi hakea asunnon käyttöoikeuden lisäksi käyttöoikeutta asuntoirtoimistoon, työvälineisiin tai hänen tai lasten henkilökohtaista käyttöä varten tarkoitettuun muuhun esineeseen. Jos avopuolisot omistavat yhteisen kodin tai esineen yhdessä, tuomioistuimen on tehtävä päätös sen avopuolison hyväksi, joka tarvitsee asuntoa tai esinettä enemmän. Lisätietoja käyttöoikeudesta [täällä](#).

- ehdottomasti ei
- lähtökohtaisesti ei
- en osaa sanoa
- lähtökohtaisesti kyllä
- ehdottomasti kyllä

19) Perustelut ja omat ehdotukset

20) Kannatatteko työryhmän ehdotusta tiukemmista omaisuuden käyttöoikeuden myöntämisedellytyksistä siinä tapauksessa, että omaisuuden omistaa toinen avopuoliso yksin?

Jos toinen avopuolisoista omistaa yhteisen kodin tai esineen yksin, tuomioistuim voisi työryhmän ehdotuksen mukaan vain erittäin painavista syistä päättää, että se avopuoliso, joka ei omista yhteistä kotia tai esinettä, saa jäädä asumaan yhteiseen kotiin tai käyttää kyseistä esinettä. Asunnon ja asuntoirtoimiston osalta tällaisena synnä voidaan pitää erityisesti tarvetta turvata avopuolisoiden yhteisten lasten asumisolot ja niiden pysyvyys. Lisätietoja omistussuhteista [täällä](#).

- ehdottomasti ei
- lähtökohtaisesti ei
- en osaa sanoa
- lähtökohtaisesti kyllä
- ehdottomasti kyllä

21) Perustelut ja omat ehdotukset

22) Kannatatteko ehdotusta yhteistalouden hyväksi annetun panoksen hyvittämissä mahdollisuudesta?

Avopuolisolla olisi työryhmän ehdotuksen mukaan oikeus hyvitykseen, jos hän on yhteistalouden hyväksi antamallaan panoksella auttanut toista avopuolisoa kartuttamaan tai säilyttämään omaisuuttaan siten, että yhteistalouden purkaminen yksinomaan omistussuhteiden perusteella johtaisi perusteettoman edun saamiseen toisen kustannuksella. Yhteistalouden hyväksi annettu panos voi olla luonteeltaan työ- tai varallisuuspanos yhteiseen tai toisen avopuolison omistamaan omaisuuteen tai muuta näihin verrattavaa toimintaa. Lisätietoja hyvittämisestä [täällä](#).

- ehdottomasti ei
- lähtökohtaisesti ei
- en osaa sanoa
- lähtökohtaisesti kyllä
- ehdottomasti kyllä

23) Perustelut ja omat ehdotukset

24) Kannatatteko ehdotusta avopuolison suojan ulottamisesta myös avopuolison kuoleman jälkeen?

Yhteistalouden purkamista koskevat säännökset soveltuvat työryhmän ehdotuksen mukaan myös silloin, kun avoliitto päättyy avopuolison kuolemaan. Lisäksi työryhmä ehdottaa perintökaareen muutoksia, joiden mukaan toisen avopuolison kuollessa eloon jäänyt avopuoliso voisi vaatia avustusta edesmenneen avopuolisonsa kuolinpesästä. Avustus voisi olla myös määräaikainen käyttöoikeus avopuolisoiden yhteiseen kotiin. Ehdotetut uudistukset eivät toisi avopuolisille perintöoikeutta, vaan ehdotusta laajempien omaisuusjärjestelyjen toteuttamiseksi heidän olisi yhä määrättävä omaisuudestaan kuoleman varalta testamentilla. Lisätietoja suojan ulottamisesta avopuolison kuoleman jälkeen [täällä](#).

ehdottomasti ei

lähtökohtaisesti ei

en osaa sanoa

lähtökohtaisesti kyllä

ehdottomasti kyllä

25) Perustelut ja omat ehdotukset

26) Sana on vapaa – mielipiteenne on meille tärkeä!

Haluan lähettää vastaukset

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2009

1. Hallinto-oikeuksien sähköinen tiedoksianto Veronsaajien oikeudenvalvontayksikköön
2. Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. Lausuntotiivistelmä
3. Väkivallan vähentäminen Suomessa
4. Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen. Lausuntotiivistelmä
6. Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä. Lausuntotiivistelmä
7. Vapaudenmenetyksestä maksettavan korvauksen hakeminen

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
puh. (09) 160 03
www.om.fi

PB 25
00023 STATSRÅDET
tfn (09) 160 03
www.jm.fi